

Vysvlékl z taláru čtyři soudce. Justice musí být schopna očistit sebe sama, říká Langášek

[novinky.cz/clanek/stalo-se-vysvlekl-z-talaru-ctyri-soudce-justice-musi-byt-schopna-ocisty-sebe-sama-rika-langasek-40461063](https://www.novinky.cz/clanek/stalo-se-vysvlekl-z-talaru-ctyri-soudce-justice-musi-byt-schopna-ocisty-sebe-sama-rika-langasek-40461063)

Průtahy nejsou kavalírským deliktem. Tato vaše věta musí znít v uších nejednoho soudce. Proč nejsou kavalírským deliktem?

Protože je to jeden z nejvážnějších prohřešků, kterých se soudce může dopustit. Chybovat je lidské, každý z nás občas udělá chybu. Samozřejmě i za ni soudce nese odpovědnost, ale jinak je chyba příležitostí ke zlepšení, aspoň by měla být.

Ale má-li soudce průtahy, týká se to často mnoha případů s mnoha účastníky, takže poškozených je násobně víc a trvá to většinou delší dobu. To je selhávání v základním poslání soudní moci poskytovat v reálném čase průchod spravedlnosti.

Průtahy jsou neviditelný problém, něco jako dlouhodobé skryté popíjení alkoholu

Když máte neřešitelný sousedský spor a obrátíte se na soud nebo když vás obviní z trestného činu, tak přece chcete, aby se to co nejdříve vyřešilo. Pro účastníky je to třeba jediný spor, s nímž se kdy ocitnou před soudem. Na přístupu soudců v tom jejich konkrétním případě si pak vytváří zkušenost s celou justicí.

Soudkyně přijde o třetinu platu, opakovaně způsobila průtahy

Podáte žalobu a dva roky se nic neděje. To je selhání státu, selhání justice. A od toho pak pramení nedůvěra k soudní moci, ke škodě celé společnosti. Z angloamerického prostředí známe to hluboce pravdivé rčení – opožděná spravedlnost rovná se odmítnutí spravedlnosti.

Existuje v justici vůbec něco jako kavalírský delikt?

Může to být třeba nějaké osobní selhání soudce v občanském životě, třeba že to přežene na společenské oslavě a pak na veřejnosti udělá nějakou trapnou nepřístojnost. I soudci jsou lidé se všemi ctnostmi a slabostmi nebo vášněmi. Jistě, musí se takových poklesků vyvarovat, ale stát se to přece může každému, i jinak vynikajícímu, odborně zdatnému a spravedlivému soudci.

Když jsme v jednom z prvních kárných rozhodnutí použili termín kavalírský delikt, chtěli jsme zdůraznit, že to právě nejsou ty průtahy v řízení. Chtěli jsme dát najevo, že je to opravdu vážná věc. V justici si to totiž řada kolegů neuvědomuje.

Průtahy jsou neviditelný problém, něco jako dlouhodobé skryté popíjení alkoholu. Dlouho se nic nepozná, soudce navenek vypadá spolehlivě a důstojně, čas od času i pěkně rozhodne, ale pak se v tom začne topit, vytlouká klín klínem, vyzobává jednodušší, mladší případy, aby zdánlivě vykazoval dostatečný výkon, vyhýbá se rozhodování starších a náročnějších případů, až to praskne.

Pražský soudce Valehrach přišel o funkci

Pracovníci různých inspekcí, vnitřních kontrol a podobně nebývají příliš oblíbení. Jaké je postavení kárného senátu?

Je pochopitelné, že soudit kolegy není populární. Ale myslím, že naprostá většina soudců chápe, že je to nezbytně nutné. Že to někdo ze soudců musí dělat a že těm, kteří k tomu byli vylosováni, ti ostatní nezávidí ani je za to neodsuzují.

Má-li být justice skutečně nezávislá, musí být schopna očistit sebe sama. Pokud má mít veřejnost důvěru k justici a má-li akceptovat vysoké platové zabezpečení soudců, musí také vidět, že liknavým či jinak selhávajícím soudcům je plat snížen nebo jsou donuceni z justice odejít. Takže výkon kárné pravomoci je ve prospěch nejen veřejnosti, ale všech soudců odborně zdatných a poctivých – a těch je naprostá většina.

Před kárným senátem nestojí jen liknaví soudci. Trestá se i prostořekost. Jaké jsou pro soudce hranice pro veřejné komentování?

Té hranice si musí být každý soudce vědom sám. Jednoduché pravidlo, které by jednoznačně určilo, co si soudce může dovolit říkat a co již ne, není. Já bych řekl, že to v každém případě musí být důstojné a uměřené vystupování. Čím vyšší soud, tím opatrněji.

Docela rozpoznatelnou hranicí pro soudce je to, když se má vyjádřit k něčemu, co spadá do jeho působnosti, co může aspoň teoreticky přistát na jeho stole – tam by měl mít ústa na zámek.

Pro mě jako předsedu volebního senátu to třeba znamená důsledně se vyvarovat veřejného komentování a hodnocení čehokoliv, co se týká volebních kampaní nebo politické soutěže. A věřte mi, že mě často třeba na sociálních sítích svrbí prsty, abych odolal pokušení něco komentovat, navíc když jde o můj obor, o oblast, o níž snad něco vím.

Vůbec nejtěžší, anebo nejjednodušší, chcete-li, to mají třeba ústavní soudci. Těm může na stole skončit úplně všechno, a proto by se mimo své nálezy a usnesení neměli vyjadřovat skoro k ničemu. Na druhou stranu jsou ale pod obrovským tlakem, protože nějaké obecné komentáře ke stavu demokracie a právního státu od nich média logicky vyžadují.

Rebel končí. Poslední případ známého pražského soudce Kydalky

Nejeden soudce se před vaším senátem vytácel, kličkoval, vylouval se. Jak má mít takový soudce po návratu k práci respekt v soudní síni? Neměla by mít i obhajoba kárně obviněných soudců nějaké limity?

Naprosto s vámi souhlasím, ale může jít pouze o seberegulační limity. Protože platí zásada, že způsob obhajoby sám o sobě obviněnému nemůže jít k tíži. Ale má vliv na jeho důvěryhodnost. Už v Obraně Sokratově se takové způsoby obhajoby označují za žalostné divadlo, které vystavuje posměchu celou obec, a dosadme si zde obec soudcovskou. Takže nejde o strategii, kterou bych kárně obviněným soudcům doporučil.

Dobrý soudce musí být schopen aspoň částečně objektivního náhledu na sebe sama, má-li tedy s důvěrou soudit jiné. Pokud soudce před kárným senátem poctivě přiznal chybu, nehrál s námi takovou tu hru na zatloukání za každou cenu, uměli jsme to vždycky ocenit. Protože chybu může udělat každý, jen by neměl tu stejnou opakovat.

Váš senát rozhodoval v přibližně třiceti případech, z toho jen tři rozhodnutí byla zprošťující. Nerozhodovali jste příliš přísně?

Na přísnost kárného senátu nejde usuzovat z poměru mezi případy, kdy byla shledána vina a kdy byl soudce obvinění zproštěn. To mělo zcela prozaickou příčinu, že kární navrhovatelé pečlivě zvažovali, zda podají kárný návrh, a návrh podávali, jen když byli opravdu přesvědčeni, že k provinění došlo a že to mohou i prokázat.

Měli jsme pověst přísného kárného senátu, ale to bylo snad proto, že jsme opravdu vážně brali případy průtahů. A je pravda, že čtyři soudce jsme dokonce svlékli z taláru, ale je třeba si uvědomit, že tři z nich se před kárným senátem zodpovídali podruhé či potřetí, takže to odvolání z funkce bylo očekávatelné. Spíš mě překvapilo, že byli překvapeni.

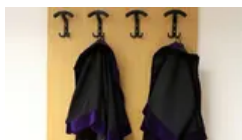
┆ Z diskuse o platech soudců nemůže nikdy justice před veřejností vyjít bez ztráty kytičky

A když jste zmínil ty případy zproštění, to byly kauzy, v nichž šlo o postih za to, jak soudce rozhodl, jaký měl právní názor. A tady jsme naopak velmi silně chránili soudcovskou nezávislost. Aby totiž mohl být soudce skutečně nezávislý, musí být sám svobodný v poctivé tvorbě vlastního právního názoru na danou věc. To vyžaduje i značnou míru odvahy. Soudce nesmí rozhodovat ve strachu z postihu za rozhodování.

K nápravě v uvozovkách chybných rozhodnutí slouží systém opravných prostředků. Právo je lidský výtvar a současně otevřený systém, ve kterém nelze s konečnou jistotou říci – toto je pravda a toto je jediný správný názor. To, že vyšší instance má na řešení případu jiný názor než prvostupňový soud, ještě neznamená, že jde o názor lepší, správnější či pravdivější. Má prostě v tom systému větší razítko.

Tím nechci vůbec relativizovat roli vyšší soudů. Chci jen zdůraznit, že nelze soudce kárně stíhat proto, že jim jejich rozhodnutí vyšší instance zrušila, a že je dokonce označila za vadné, nesprávné, nezákonné, či dokonce protiústavní. To by před kárným senátem nutně skončili všichni soudci a justice by se zhroutila.

Soudkyně přijde o talár, zneužila opatrovnictví k vlastnímu obohacení

Čtyři soudci museli po verdiktu vašeho senátu opustit funkci. Jaký je to pocit, ukončit kariéru někomu, kdo mnohdy v justici pracoval desítky let?

Není to nijak povznášející pocit. Nikdy jsem si na to nezvykl a vždy mě to trápilo. Ale museli jsme mít sílu a odvahu to udělat. Justice není zaopatřovací ústav. Pokud nebyla perspektiva, že soudce může své nedostatky odstranit a svou práci zlepšit, pokud jsme neměli naději, že může nadále poctivě plnit to své poslání poskytovat ochranu právům a svobodám a nepoškozovat důvěru veřejnosti v justici, a pokud to racionálně takový soudce nevyhodnotil sám svou rezignací, bylo to naším úkolem.

Jenom tak jsme mohli ochránit ty osoby, o jejichž osudech by takový soudce rozhodoval, a samozřejmě také ty ostatní poctivé a pracovité soudce, a těch je naprostá většina. Kdyby kárné senáty neměly odvahu odvolat z funkce nehodné soudce, brzy by vznikl tlak na to, aby to dělal místo nich někdo jiný. Nezávislost soudnictví by se vypařila.

Vy za sebou nemáte tradiční postup kariérního soudce. Vnímáte to jako výhodu, nebo nevýhodu? A je současný stav, kdy budoucí soudce ve velké většině působí jako asistent, čekatel a pak se stane soudcem, správný? Neměl by si vyzkoušet i působení v jiné právníkové pozici?

Individuálně to nevnímám ani jako výhodu, ani jako nevýhodu. Přiznám se, že nejsem příznivcem modelu kariérních soudců, takříkajíc od kolébky do hrobu, byť i ten má své silné stránky. Myslím, že soudce by měl mít i jinou zkušenost, z jiných prostředí, podniků, institucí či společenství, ideálně by měl mít také zkušenost s tím, jaké to je, stát před soudem sám jako účastník, jaké pocity stresu, bázně či nejistoty může zažívat. Takový soudce pak může být přirozeně empatický, aniž by to bylo na úkor jeho autority a rozhodnosti.

Působíte také ve funkci předsedy volebního senátu. Před prezidentskými volbami jste se s kolegy pustili do stávajícího volebního systému. Soudce Ivo Pospíšil jej dokonce označil za neudržitelný. Zajímalo se nějak ministerstvo vnitra o výtky, které tehdy zazněly, tak, aby se systém změnil?

Klíčoví úředníci ministerstva se o to zajímají, i když jim ta veřejná kritika z naší strany nebyla jistě příjemná. Ale jsou profesionální a neberou si ji snad osobně. Před soudem je ministerstvo prostě jen stranou řízení a k oběma stranám musí soud přistupovat rovně. Nemůže projevovat větší ohledy vůči jedné ze stran jen proto, že má ve svém názvu slovo ministerstvo. A koneckonců jde nám o společnou věc, aby ta místa v systému prezidentské volby, ta která opakovaně generují problémy a soudní spory, byla zalátána.

Ministerstvo nám poskytlo návrhy možných řešení, koncept novely volebního zákona, my jsme se k němu obšírně vyjádřili, něco ministerští úředníci vzali v úvahu, na něčem si trvali, to je přirozené, neboť tvorba zákonných pravidel je jejich doména a odpovědnost, nakonec je to role zákonodárce. Věřím, že to ve výsledku bude k lepšímu.

System petic k prezidentským volbám se musí změnit, upozornil soud

Mnohé soudce pobouřil zásah vlády do jejich platů v rámci konsolidačního balíčku. Mluví se o stížnostech k Ústavnímu soudu. Nemůže to vést k tomu, že se soudci stanou „veřejnými nepřáteli“ poté, co Ústavní soud posvětil nižší mimořádnou valorizaci penzí?

Je to možné. Z diskuse o platech soudců nemůže nikdy justice před veřejností vyjít bez ztráty kytičky. To se prostě v uvozovkách nedá vyhrát, a na těch opakovaných sporech o mimořádné zásahy do platového zabezpečení ztrácejí všichni, i ti, kdo je způsobují. Je to velmi nešťastné. Je rolí výkonné a zákonodárné moci, aby určily, jakou justici si představují. Zda kvalifikovanou, výkonnou a nezávislou, a to i finančně, když soudcům současně zakazují jinou výdělečnou činnost. Anebo méně odborně zdatnou, pomalejší a možná i závislejší na jiných zdrojích obživy.

Platy soudců jsou toho všeho jenom malou, i když významnou součástí. Jsou garantovány zákonem, ale po těch letech se ukazuje, že zákonná garance u nás zase tak mnoho neznamená. To je myslím poznatek, z něhož by nikdo neměl mít radost a nad nímž by se měli všichni zamyslet.

Tomáš Langášek

Absolvent Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Central European University. S kariérou začínal v Kanceláři veřejného ochránce práv, kde měl na starosti podněty nejčastěji v oblasti vězeňství, ústavní a ochranné výchovy a sociálně-právní ochrany dětí.

Od roku 2003 téměř deset let působil u Ústavního soudu, nejprve jako asistent předsedy, později jako vedoucí analytického odboru a od roku 2009 jako generální sekretář Ústavního soudu.

Funkce soudce Nejvyššího správního soudu se ujal v březnu 2013. Od srpna 2016 vykonává funkci předsedy volebního senátu. Od roku 2018 působil jako předseda šestičlenného kárného senátu pro soudce, jeho funkční období vypršelo v lednu 2024.

Stížností na platy soudců přijdou k ÚS desítky, míní šéf unie

